

Усе натуральна:

свет блякне

падчас халадоў,

Жыццё чалавека

з нябыту

таксама

паўстане

Ду Фу

Выбраная лірыка

Ду Фу

Выбраная лірыка

З кітайскай.

Пераклад Лявона Баршчэўскага

Мінск

Выдавец Зміцер Колас

2019

УДК 821.581-1
ББК 84(6Кит)-5
Д79

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

А. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Рэцэнзент Вераніка Анейчык

Арыгінальныя тэксты для перакладаў узятыя з кнігі:

The Poetry of Du Fu (杜甫詩). [Chinese / English]. Transl. by Owen, Stephen. Funded by The Andrew W. Mellon Foundation. Red. Warner, Ding Xiang, Kroll, Paul. Boston – Berlin: De Gruyter, 2016.

Для перакладу выкарыстаны даслоўнікі з наступных крыніц:

<https://zhuanlan.zhihu.com>; <https://www.douban.com>;
<http://www.chinese-poems.com/du.html>;
<http://www.asiawind.com/bb/viewtopic.php>.

Пры складанні каментароў, змешчаных у зносках, браліся пад увагу працы акадэміка М. Конрада, прафесара С. Оўэна, доктара філалагічных навук І. Лісевіча.

На вокладцы:

НЕВЯДОМЫ АЎТАР,

*Статуя Ду Фу ў прысвечаным яму музейным комплексе
«Трысняговая Хата», Чэнду.*

ISBN 978-985-23-0044-5

©Баршчэўскі А. П., пераклад на
беларускую мову, 2019.
©Дызайн серыі. Рўсецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2019.

Малюючы ястраба

(畫鷹)

Над ядвабнай раўнінай
 мацнеюць віхура й мароз.
Ястраб шэра-блакітны
 ўзнікае на палатне:
То ў бок зайца падступна
 ён пёрамі страсяне,
То па-варварску злосна
 направа, налева зірне.
На кальцы цесным стужку
 папусцяць, развяжуць вось-вось,
Са слупа каля ганку
 тады ён увысь шугане
І на птушак звычайных
 смяротны свой здзейсніць напад –
Пер’е й пырскі крыві
 разляцяцца па ўсёй старане.

Паміж 738 і 745

Спеў баявых калясніц

(兵车行)

Стукаюць-грукаюць калясніцы,
Фыркаюць, гучна гігочуць коні,
Рэкруты ў поўным рыштунку сёння,
Родныя з імі бягуць развітацца –
Знік мост Сяньян¹ сярод пылу, і стогне
Люд, і ўхапіць за апратку імкнецца –
Плач б'ецца ў хмары, ў нябёсаў бяздонне,
Побач у рэкрута нехта пытае:
Што тут? Адказ: гэта часта бывае.
Хлопцаў, якім было год па пятнаццаць,
Выслалі рэкі² ахоўваць на поўнач.
Тых, каму сорака, паслалі на захад –
Землі ўрабляць. Як мы рушылі з дому,
Нам на галовы павязкі ўскладалі
Людзі старыя. Калі мы, сівыя,
Зноў у свой родны куток прыбывалі,
Нас на мяжу адпраўлялі нанова:
Рэкамі кроў там ліецца, й бясконца
Край пашыраць імператар гатовы.

¹ Гэты мост знаходзіўся непадалёк ад Чан-ані.

² Тут маюцца на ўвазе Хуанхэ і яе прытокі.

Бачыў ты дзвесце правінцый на ўсходзе
Ханьскай дзяржавы, дзе ў тысячах вёсак
Цёрн і ажыны адны? Хоць нямала кабетак,
Дужых, што рады даюць і з матыкай, і з плугам –
Нешта расце, ды запушчаны ўсё-ткі палетак.
Вось жа, мы, Цыня¹ жаўнеры, трывалыя ў бітвах –
Нас, як бязмоўных сабак, куранятак ці дзетак,
Гоняць туды. Што ж, старэйшы спытацца ў нас можа:
Хіба жаўнеру дазволена скардзіцца гэтак?
Гэтай зімою таксама ад захаду рушыць
Войска ўздоўж горнай грады. Пра падаткі і дбае
Ўлада адно. Як сплаціць іх, ніхто з нас не знае.
Ведаем: з хлопцамі ў сем'ях цяпер цяжкавата –
Лепей нашмат, як да шлюбу гатовы дзяўчаты:
Іх за суседзяў магчыма аддаць. А сыны нашы ў травах
Недзе палеглі. Ці бачылі вы: каля межаў Цінхая²
Безліч парэшткаў сатлела? Хто іх пахавае?
Даўнія душы рыдаюць у крыўдзе няспынна, ды сціпла.
Дождж у цямноце лагодзіць іх голас ахрыплы.

Каля 751

¹ Цынь і згаданая ніжэй «горная града» таксама адносяцца да рэгіёна Чан-ані.

² Мясціна на мяжы з Тыбетам.

Спеў на п'яную галаву¹

(醉 歌)

*Ахвярую Чжэн Цяну, прафесару
вышэйшай школы Гуанвэнь²*

У цэнзары ды міністры
шмат выбілася людзей,
Ды гэты спадар з Гуанвэня
адзін сінекуру трымае.
Вяльможамі поўняцца вілы,
ім мяса ды рысу хапае,
А гэты спадар з Гуанвэня
не мае яды часцяком.
Ён Шлях патлумачыць умее
глыбей, чым калісьці Фу Сі³,

¹ У 753 г. у Кітаі з прычыны моцных ліўняў быў вялікі няўрод збожжа. Урад пачаў прадаваць свае запасы бяднейшым людзям, але абмяжоўваў колькасць, якую магла атрымаць адна асоба. Паэт едзе да прафесара Чжэн Цяна, спачувае яму і наракае на тое, што ён сам апынуўся ў ліку бяднейшых.

² Гэтая ўстанова была часткай Імператарскай акадэміі Т'янбаў і рыхтавала стылістаў-каліграфіаў.

³ Адзін з самых першых цароў Кітая ў старажытнасці, паўлегендарная асоба, якой прыпісваюцца вынаходніцтва палявання, рыбалоўства і кітайскага старадаўняга пісьма.

За Сун Ю і Цюй Юаня¹
ён лепей паэзію знае,
А досвед яго забыты,
няспраўджаныя мэты,
З таго, што яго запомняць,
ці будзе карысць якая?
А мной, у рыззі, ссівелым,
вьяльможны люд пагарджае,
Нібы вескаўнёй з Дуліна.
Свае дзесяць фунтаў гэтак
Купляю ў дзяржавы збожжа,
і з Чжэнам старым такая
Нас блізкасць і роднасць душаў
мацней і мацней яднае.
Калі мне грош перападае,
Нас з ім на выпіўку натхняе,
Мы з ім на ты: як мой настаўнік
Тады сябе ён выяўляе.
Мы ноччу халаднаватай
віно сабе ў кубкі ліём,
І кветак пялёсткі ціха
ўніз падаюць пад дажджом,
Для нас штосьці боскае ў гучным
ёсць спева нашым самім –

¹ Знакамітыя кітайскія паэты, якія жылі ў III ст. да н. э.

хай звалімся мы ў канаву,
галоднаю смерцю памром.
Сянжу¹ мусіў сам мыць посуд,
хоць геніем быў у краі,
Ян Сюн² у пісьмёнах мудры,
ўніз рынуўся з вежы кулём.
Даўно вельмі склаў пан гэты
радкі па вяртанні дамоў
Пра мох на страсе, пра пустэчу
каля камяністых палёў.
І што мне да канфуцыянца,
турботаў ягоных і слоў?
Канфуцый і Чжы-разбойнік³
абодва ўжо – пыл вякоў,
Ды жыць у маркоце не варта:
бываюць жа ў нас сустрэчы,
Калі мы падносім кубкі
да вуснаў сваіх зноў і зноў.

Не раней за 753

¹ Сыма Сянжу – кітайскі паэт і дзяржаўны дзеяч, які жыў у II ст. да н. э.

² Ян Сюн, вядомы філосаф-канфуцыянец, жыў на мяжы I ст. да н. э. і I ст. н. э.

³ Нейкі разбойнік Чжы згадваецца ў кнізе «Чжуанцзы» (III ст. да н. э.) як даасіст, антаганіст Канфуцыя.

Уздыхі асенняга дажджу (2)

(秋雨叹三首, 二)

Восенню вецер магутны

дзьме і ліе дождж абложны.

Моры чатыры й восем

пустэльнаў накрыла хмара.

Як тут пазнаеш: ці коні,

ці то валы там у пары?

Глейкую Цзін ад празрыстай

Вэй і адрозніць няможна.

Жыта даўно пераспела,

стаіць пачарнелае проса.

Ў гаспадароў ды іх жонак

меней і меней надзей.

Рысу вядро на базары

каштуе шаўковае коўдры,

Пакупнікам з прадаўцамі

гандаль ідзе ўсё цяжэй.

754

Уздыхі асеняга дажджу (3)

(秋雨叹三首, 三)

У Чан-ані¹ вучонага ў беднай
ніхто не заўважыць апаратцы:
Ён прывык цэлы дзень
у сваім куточку хавацца.
Цяжка выйсці старому на волю,
бо наўкола так шмат пустазелля,
А вось дзецям, хоць вецер, хоць зліва –
толькі ў радасць сабе забаўляцца.
Шамаценне дажджу
надыход халадоў набліжае,
І гусям узлятаць
вага крылаў перашкаджае.
Гэтай восенню нам
сонца ўбачыць і не давялося.
Калі ж гразь пазнікае
ды зробіцца глеба сухая?

754

¹ Чан-ань – сталіца некалькіх дзяржаў у гісторыі Кітая, пэўны час самы буйны горад у свеце. Цяпер на яго месцы знаходзіцца горад Сіань у правінцыі Шэньсі.

Гляджу на снег

(对雪)

Пасля жорсткай бітвы ўсюды
рыдаюць новыя духі,
Увесь у турботах розных,
мужчына смуткуе стары.
Абрыўкі аблокаў у небе
паменшалі ў час сутоння,
А снег, што віруе ў высі,
раскідваюць вятры.
Чарпак адкінуты ўпрочкі,
няма зялёнага ў кубку,
Агмень выглядае, быццам
яшчэ агонь выдае.
І ні прайсці, ні праехаць
да вёскі блізкае нават,
Журботны сяджу, не ў змозе
разгортваць кніжкі свае.

756

Месячная ноч

(月夜)

Уночы поўня сёння
 святлом залівае Фучжоў.
А недзе ў спальні жонка
 ўглядаецца пільна ў яе.
Я па маленькіх дзецях
 сваіх безупынна тужу,
А думка аб Чан-ані
 спакойна ёй жыць не дае.
Нібы ў імгле аблокі,
 каханай маёй валасы,
Далоні, як з нефрыту,
 якіх тут мне так не стае.
Калі ж мы ў поўню разам
 з акенца з табой паглядзім,
Павысыхаюць слёзы
 калі – і твае, і мае?

756

Увесну гляджу ўдалеч

(春望)

Сталіца ў руінах,
ды цэлыя – горы і рэкі,
У горадзе дрэвы
гусцеюць і цесна траве.
А ў думках пра гора
я слёзы лію на кветкі,
Мне цяжка ў самоце,
лёт птахаў мне сэрца рве.
Тры месяцы запар –
задоўжылася вайна,
За вестачку з дому
аддаў бы манет гару.
Валоссе радзее,
няўмольная сівізна,
Як шпільку прыладзіць¹,
я розуму не дабярэ.

757

¹ Тагачасныя кітайскія службоўцы павінны былі заколваць валасы шпількай.

**У келлі манаха Цзаня ў манастыры
святыні Даюнь (1)**

(大云寺赞公房四首, 一)

Маё сэрца ў краі
крыштальнай вады,
І халат прамоклы
наскрозь пад дажджом веснавым.
Не спыняю сваёй
дарэшты павольнай хады
Ў двор прасторны
з пакоем прытульным такім.
Я ў дзвях, што
ўвесь час адчыняюць, між тым,
Зачыняюць таксама.
Ад звону йдзе ўздым.
Час вячэры. Мазь гэтая
цела ўзмацняе,
Росту добра спрыяе.
Дыета спыняе
Трохі старасці поступ.
Так доўга мы з ім
Найважнейшым дзяліліся
самым сваім.
Нашы сэрцы не ведалі
звадаў, падману,

Спеvy івалг над бэлькамі
 ў небе пустым.
Жаль выказваю я
 прад сабою самім,
Цераз кветкі іду я,
 як звыкла, павольна зусім,
Мніх Тансю¹ ад гаротных
 развагаў мяне адрывае:
Просіць верш напісаць,
 і настойліва гэтак, прытым.

Каля 757

¹ Тансю быў будысцкім манахам і пісьменнікам, з якім тут параўноўваецца манах Цзань.

**У келлі манаха Цзаня ў манастыры
святыні Даюнь (2)**
(大云寺赞公房四首, 二)

Пара зялёных
 пантофляў шаўковых,
Белыя шалікі
 з бавоўны,
Ўзятыя з манастырскіх сховаў,
Каб я насіў тут,
 не меў турботаў.
Гляню: стары я,
 зусім не здаровы,
Як жа мы гэтак
 сябруем цудоўна
Столькі гадоў?
 Што ж, Даўлінь талент цэніць,
А Хойюань¹ званы
 безліччу цнотаў.
З рання вільготны
 бамбук вільчаковы;

¹ Даўлінь і Хуйюань – будысцкія манахі, якія жылі ў IV–V стст., а тут з імі параўноўваецца манах Цзань.

Вецер ля студні
 ў сялары¹ зялёнай.
Цёмнае неба –
 малюнак насценны,
Ўсцяж відна
 вільгаць на скуры дракона².

¹ Сялера (*бат.*) – тое самае, што сельдэрэй (*Arium L.*).

² Пад драконам традыцыйна меўся на ўвазе імператар.

**У келлі манаха Цзаня ў манастыры
святыні Даюнь (3)
(大云寺赞公房四首, 三)**

Лямпа бяссонне
 маё асвятляе,
Водар цудоўны,
 дух ясны мой.
Ноччу ўгару
 вырастае скляпенне,
Золата звон,
 ветру рух нада мной.
Чорных нябёсаў
 вясновая маска,
Крадзецца водар
 за чыстай зямлёй
Колы Нефрытавы Шнур¹
 разразаюць,
Фенікс жалезны
 ўзнік над галавой.

¹ Канстэляцыя ў Малой Мядзведзіцы, бачная ў Кітаі.

Чуюцца з храма
 ўрыўкі санскрыту,
Звон над пасцеллю
 не ціхне маёй.
Ранкам у полі
 думкі сягаюць
Да тых абшараў
 з Жоўтай Гразёй¹.

¹ Жоўтай Гразёй паводле адных тлумачэнняў магла называцца смерць, паводле іншых – іншаземная навала, ад якой у той час цярпела Чан-ань.

**У келлі манаха Цзаня ў манастыры
святыні Даюнь (4)**

(大云寺赞公房四首, 四)

Хлопчык напіцца хацеў бы
ў студні зіхоткай вадзіцы,
Спрытна рукамі вядро
ён угару падымае.
Пырскі дадолу злятаюць –
глеба пры гэтым не мокне:
Ён іх мяцёлкай збярэ,
быццам яна й не старая.
Золак бярэцца ружовы,
пагаду светлаю робіць,
З вокнаў высокіх імгла
ўсё светліней залівае.
Вось пачынаюць і кветкі
шчыльна да сцежкі хіліцца,
Танчаць вярбіны лісткі
і на прыступкі спадаюць.
Шмат маю спраў непрыемных,
адстараніцца ад свету
Гэтых турботаў цяжар
мне так і не дазваляе.
Мы з табой мелі сустрэчу,
паразмаўлялі, у згодзе –

Хіба нас змусіць маўчаць
знойдзецца сіла якая?
На развітанне аддам я
гэты трыснёг, мной сабраны,
Я галавою кіўну.
Праўда жыцця ёсць такая:
Шмат броду ў свеце, што можа
ўсцяж чалавека разбэсціць,
Толькі паслухаць сабак,
колькі іх ёсць тут у краі.
Тое ярмо я не скіну,
ды я вярнуся аднойчы
Ад мітусні адпачыць –
хай манастыр павітае.
Нібы ў цішы беласнежнай
я, Манах, побач з табою,
Ці ж будзе клопат – спазнаць,
што мяне потым чакае?

Вёска Цянь¹ (1)

(羌村, 一)

З захаду чырвоны
 тлум плыве аблокаў,
Над раўнінай сонца
 ўжо і невысока.
Верабей над брамай
 гучна зачырыкаў
Сотні лі² за спінай,
 прыбыў я здалёку.
Мой візіт і жонку,
 і дзяцей збянтэжыў,
Іх да слёз расчуліў –
 выціраюць толькі.
Я ж туляўся столькі
 па жыцці бязладным:
Шчасце, што ўдалося
 цэламу вярнуцца.

¹ Вёска непадалёк ад Фучжоў. Туды падчас грамадзянскай вайны была перавезена сям'я Ду Фу.

² Даўжыня аднаго лі ў тыя часы складала каля 572 м. Выразы «сотні лі», «10 000 лі» і да т. п. абазначаюць вялікія адлегласці.

Цераз плот суседзі
 госця выглядаюць:
Уздыхае нехта,
 выцірае вока.
Мы ж прыносім свечкі
 позняю парою,
І глядзім у вочы,
 бо не верым мроі.

757

Вёска Цянь (2)

(羌村, 二)

Я ўжо немалады,
а толькі што дамоў вярнуўся,
Ды радасці ўва мне
яшчэ пакуль што мала надта.
Сыноч мой тут як тут,
з калень маіх не хоча злазіць:
Баіцца, што яго
надоўга зноў пакіне тата.
Прыпамінаю я,
як мы шукалі ахалоды,
Праз голле да стаўка
як прабіраліся заўзята.
Паўночны вецер дзьме,
яго так адчуваеш подых,
А клопату ў мяне,
як і калісьці, мнагавата.
Парадуюся хоць,
што сёлета ўрадзіла проса,
Струмень яго цячэ,
і выглядае ён багата.
Мне будзе цэлы год, чаго
і вышціць, і як след пад'есці –
Хоць пры канцы жыцця мяне
усё ж мая суцешыць хата.

757

Вёска Цянь (3)

(羌村, 三)

Грамадка курэй пачынае
галёкаць невыносна,
А пеўні перад гасцямі
бязлітасны ладзяць бой.
Зганяю да курасадні
я гэтых пеўняў, і тут жа
Я грукат у дзверы чую:
чатыры ці пяць пажылых
Вяскоўцаў прыйшлі наведаць
мяне ды пачуць расповед:
Дзе быў я і колькі часу
прайшло ў вандроўках маіх.
З іх кожны прыносіць нешта
ў руках, і мы разам зліваем
І цёмнае, і цяжкое
віно – няма шклянак пустых.
Яны прабачэння просяць
за смак віна невыразны,
Няма каму тут зжаць проса,
каму займацца зямлёй.

Бяруць у рэкруты моладзь,
і так ідзе бясконца:
Вярбуюць зусім падлеткаў
перад усходняй мяжой.
Пытаюся, ці магу я
спяць для старэйшых песню,
Бо сорамна прызнавацца
ў пачуццях глыбокіх сваіх.
Спяўшы, бачу: ад плачу
з гасцей кожны сам не свой.

757

Веснавая ноч у канцылярыі імператара

(春宿左省)

Кветкі ў сутонні

палаца муры адцяняюць,

Птушкі шчабечуць,

у месца вяртаюцца сну.

Зоркі ў шмат тысяч дзвярэй

увесь час зазіраюць,

Дзевяць нябёс

узвялічваюць поўню адну.

Мне тут не спіцца:

ключоў зван і вецер сярдзіты

Звонку чуваць,

быццам ляскат аброці з нефрыту.

Ўранні начальству

паперы занесці я маю,

«Колькі там часу? – пытаю. –

Глядзі, не праспі ты».

758

Звілістая рака (1)

(曲江二首, 一)

Квет аблятае, і з кожным пялёткам
робіцца меншай вясна,
З сумаам гляджу я на тысячы кропак,
што мітусяцца пад ветрам.
Я назіраю апошнія рухі,
вочы ад іх не адводжу
І ўжо не здольны паднесці да вуснаў,
колькі мне трэба, віна.
Спраўна гняздо ля надрэчнай хаціны
зладзілі ўжо зімародкі,
Адзінарогі высока залеглі,
там, дзе магілы адны.
Вывучыш свет і шукацьмеш уцехі –
толькі хіба ж яна ў пастках
Той мімалётнае славы? Навошта
трэба, папраўдзе, яны?

Каля 758

Звілістая рака (2)

(曲江二首, 二)

Вяртаюся штодня з суда –
ідзе ў заклад халат вясновы,
Штодня прыходжу да ракі,
неверагодна моцна п'яны.
Ва ўсіх на рынку гандляроў
я на віно набраў пазыкаў.
Мужчыне семдзесят пражыць
між нас заўжды нязвыкла, нова.
Я разглядаю матылькоў:
яны занурваюцца ў краскі,
Стракозаў коўзанне, яны –
як плямкі на вадзе дрыготкай.
Вясне пагоднай я кажу:
уцехі – нашы абавязкі,
Каб толькі іх не абмінуць
у хвілі гэтакі кароткай.

Каля 758

Атрымаўшы вестачку пра малодшага брата
(得舍弟消息)

Дзьме вецер і пунсовы
цёрну куст варушыць,
Ён колер мае гэткі,
што й двор на змярканні.
З галін пялёткі
ападаюць развітальна,
І ім пад ветрам гэтым
назад няма вяртання.
Няма цаны цудоўным
ад крэўнага радочкам,
У гойсанні па свеце
дзе час той на спатканне?
З вачэй, бывае, слёзы,
нібы рака, ліюцца,
Яна праз неба пройдзе,
бліжэй да ўсходу стане.

Службовец у вёсцы Шыхаў¹

(石壕吏)

Я ў вёсцы Шыхаў
на начоўку спыніўся пад вечар,
Службовец быў там,
каб людзей у жаўнеры набраць.
Мужчына ў гадах
цераз плот пераскочыў імкліва,
А жонка яго
назірала ў здранцвенні з двара.
Службовец крычаў,
і скрозь слёзы яна гаварыла
Ціхенька яму –
і прасіла яго, і маліла:
«Мае тры сыны
ў гарнізоне служылі ў Ечэне²,
Адзін напісаў,
што вайна тых двух іншых забіла,
Што мае пакуль
ён ад смерці адтэрміноўку,
Ды выкасіць смерць,
і каго яшчэ не пакасіла.

¹ Знаходзілася ў правінцыі Хэнань.

² У часы Ду Фу – горад у правінцыі Хэбэй.

І ўжо больш няма
нікога ў хаціне пустой,
Адзін толькі ўнук –
яго цыцкаю маці карміла,
Якая цяпер
не ведае, дзе ёй узяць,
Каб што апрануць
ды людзям паказацца на вочы.
Хоць мне шмат гадоў,
з вамі клопат і я падзяліла б:
Я з вамі пайду
у набранае войска ахвоча:
Я здолею вам
згатаваць ужо ўранні сняданне,
Жаўнерам усім –
тым, хто служыць радзіме ў Хэяне¹».
Ужо ў позні час
невясёлая сціхла размова,
І быццам я чуў
гукі ўсхліпванняў новых і новых.
Калі ж ранкам я
выпраўляўся далей у дарогу,
Адзін той стары
мне казаў развітальныя словы.

759

¹ Мяціна ў правінцыі Шаньсі.

Прысвячаю Вэю¹, які адышоў ад спраў
(贈卫八处士)

У жыцці гэтак доўга
 мы новых не мелі сустрэчаў,
Як на небе Шэнь з Шанам²,
 што шлях не скрыжоўваюць свой.
Што ж мы маем за вечар,
 калі мы спаткаліся ўсё-ткі
І сядзім у пакоі
 цяпер каля свечкі адной?!Маладым быць і жвавым
 ці зможа хоць нехта надоўга?
Папусціліся скроні
 ў абодвух у нас сівізной.
І палова знаёмых –
 ужо іншасветныя здані,
Крыкам хочацца крыкнуць
 ад праўды балючай такой.

¹ У арыгінале Вэй пазначаны як «Васямнаццаты», што, хутчэй за ўсё, абазначае парадак паводле старшынства стрыечных братоў і сясцёр асобы, да якой звяртаецца лірычны герой.

² Сузор'і, бачныя ў Кітаі, якія на карце зорнага неба прыблізна супадаюць з Арыёнам і Скарпіёнам, але ніколі не бываюць бачныя адначасова.

Ці ж маглi мы падумаць,
што пройдуць гадоў два дзясяткі
Да наступнай сустрэчы
ў цябе, гаспадару ты мой?
Бо ты быў нежанаты,
калі ў нас шляхі разышліся.
А тут раптам дзяўчаткі
ды хлопчыкі выйшлі гурмой.
Іх да дзядзькі чужога
увага – то знак выхавання,
Ветла дзеткі пытаюць
аб роднай старонцы маёй.
Не паспелі мы нават
закончыць знаёмства-размову,
Як віно нам прынеслі
яны ўжо на стол, у пакой.
Дзеці ў вечар дажджлівы
памалу нам крышаць цыбулю,
Дадаюць яе ў проса
і вараць у печцы малой,
Гаспадар наракае,
як цяжка бывае сустрэцца –
Восем шклянак узнята
было пасля першай-другой.
Пасля гэтага нават
абодва мы не ап’яnelі,

Так узрушаны быў я
трываласцю дружбы старой.
Толькі двое ў бясконца
запоўненым справамі свеце,
Мы разделены заўтра
будзем тою далёкай гарой.

Каля 759

Начую ў келлі манаха Цзаня¹

(宿赞公房)

Як жа вы з алавяным кійком,
Цзань, патрапілі ажна сюды?
Вецер восеньскі злосна
паўсюды скавыча і вые.
Пад дажджом хрызантэмаў кусты
ў садзе вянуць разлеглым тваім,
Прымарозіла трохі –
і лотасы ўжо нежывыя.
Толькі нават у высылцы вы
хіба здрадзіце веры сваёй?
Хоць пустэча навокал,
ды чань² толькі праўду адкрые.
За размовамі шчырымі тут
разам з вамі мы ноч прасядзім,
І лунтоўская³ поўня
засведчыць нам гутаркі тыя.

759

¹ Да верша дададзена аўтарская пазнака: «манаха манастыра Даюнь, высланага ў гэтую мясцовасць».

² Такую назву (*kit.* 禪) мае кітайская версія дзэн-будызму.

³ Лунтоў – мясцовасць на паўднёвым усходзе цяперашняй кітайскай правінцыі Сычуань.

Развітваючыся з манахам Цзанем

(别赞上人)

Ва ўсходнім кірунку
цякуць сотні рэк без супынку,
Вандроўцы таксама
ідуць у патоку людскім.
Жыццё маё горкім
заўсёды было, беспрытульным.
Калі ж давядзецца
мне ўрэшце развітвацца з ім?
Будысцкае веры
прыхільніку, Цзаню-манаху,
Ў выгнанне прыйшлося
з Чан-ані на захад ісці.
У стоме ад гэтай
зямноў рэчаіснасці бруднай,
Жыве ён, і бачыш:
ён шмат перажыў у жыцці.
Уранні трымае
ў руцэ ён галінку вярбіны¹,

¹ Намёк на звычай кітайцаў на развітанне ламаць галінку вярбы.

Імкнуцца з вільготнай
зямлі ўжо й бабы́ прарасці¹.
Истота людская
ў няспынным, як воблака, руху,
Ці поўнач, ці поўдзень –
хіба межы знойдуцца ёй?
Я даўняга сябра
спаткаў на абшарах чужыны,
Шчаслівы я – ў вершах
даць волю пачуццям жывым.
Нябёсы даўжэюць,
халодная цвердзь перавалаў,
А мне ў канцы года
і голадна, й сцюжна зусім.
Дзьме вецер з пустэльні,
ў рыззі гаспадарыць маім.
Я ехаць гатовы
на досвітку, ранняй парой.
Заржаў конь: успомніў
пра стайню старую, між тым,
Вярнуўшыся, птахі
стуліліся ў крыллі сваім.

¹ Гэта значыць, што з моманту апошняй сустрэчы абодвух прайшлі два гады.

Мясціны, дзе людзі
збіраліся разам, перш чым
Расстацца, цяпер
пад кустоўем калючым, густым.
Ці тут, ці сышоўшы,
мы здольныя здзейсніць нямала,
І ўважліва ў вочы
адзін аднаму мы глядзім.

759

Здыманне кратаў

(除架)

Распаліся кратаы,
якія я зладзіў з пруткоў,
А лісце гарбуза
радзее памалу ды вяне.
Цудоўна, што з белых
тых кветак выйшлі плады,
І віннай лазы
не спыніць аніяк адміранне.
Увосень не хоча
сціхаць жамяры стракатанне,
А што ж у галовах
у жвавых юркоў пры змярканні?
Усё натуральна:
свет блякне падчас халадоў,
Жыццё чалавека
з нябыту таксама паўстане.

759

Прыгожая жанчына

(佳人)

Няма ў яе веку жанчын
прыгажэйшых нідзе
Ад той, што самотна
ў даліне пустой
Жыве і мне кажа:
яна была з добрай сям'і,
Што знішчана ў прах
неадольнай бядой.
Даўней яна раптам
згубіла абодвух братоў,
Калі Гуаньчжун¹
руйнаваўся вайной:
Пасады высокія
не памаглі ім ніяк
Ратунак знайсці
ад навалы ліхой –
Яна шматпакутнай сям'і
не знайшла і слядоў,
Патух той агеньчык
надзеі слабой,

¹ З часоў дынастыі Цін назва цэнтральнага рэгіёна Кітайскай імперыі.

А муж у яе быў
залётнік пусты, пасвісцёл:
Уцёк неўзабаве пасля
да другой.
Мімозы пад поцемкі
згортваюць квецень сваю,
Але ж мандарын любіць
спаць не з адной:
Ён толькі і бачыць
што ўсмешкі чарговых нявест,
І што яму ўсхліпванні
жонкі сваёй?
Чысцюткая ўвесну
крыніца ў гарах, ды яна,
Чым сыдзеш ніжэй
не бывае такой.
Жанчына чакае служанку,
што колькі пярлін
Панесла прадаць:
пад дзіравай страхой
Няможна ўжо й жыць.
Кіпарысу насенне ў руцэ¹,
Не дбае пра кветкі
ў фрызуры густой.

¹ Насенне кіпарысу ў тых часы ратавала кітайцаў ад галоднай смерці.

Халодна, самотна
стаіць ля бамбука яна
Ў блакітным халаце
сутоннай парой.

[759]

Думаючы пра Лі Бо на ўскрайку нябёсаў
(天末怀李白)

На ўскрайку нябёсаў
мяне ветрам так праняло.
А што ў думках мае
спадар мой шляхетны?
Калі дзікай гусі
пачуюцца крыкі?
У рэках, азёрах
нямала вады прыбыло.
Паэтам сапраўдным
зайздросцяць, не любяць.
Злых дэманаў цешаць
людскія памылкі і зло –.
Зваротам не грэбуй
да душ заблукалых
І кінь свае вершы
у воды глыбокай Міло¹.

759

¹ У III ст. да н. э. паэт Цюй Юань трапіў у няміласць да імператара і кінуўся ў воды ракі Міло (сучасная правінцыя Хэнань).

Асвяжальны дождж

(雨晴)

Асення хмаркі

палоскаю на даляглядзе,

Вятрыска заходні

з'явіўся з-за тысячаў лі.

Уранні чароўна

глядзіцца наўкол краявід,

І дождж не зашкодзіў

заяцца работамі ў полі.

На рэдкіх вярбінах

з'яўляецца зелень усцяж,

А горныя грушы

паўсюль чырванеюць паволі.

З высокае вежы

чутно гранне флейты хуцзя¹,

Самотная гусь

узлятае ў нябёсаў прыволле.

¹ Чаротавая флейта, запазычаная кітайцамі ў качавых народаў.

Прышоў гасць

(客至)

*Усцешаны тым, што да мяне
завітвае суддзя Цуй*

Вясновыя воды на поўнач,
на поўдзень маёй хаціны,
Адны толькі чаіц чароды
у небе лятуць дзень пры дні.
Не меў я сцяжынкі ў кветках
ніколі перад гасцямі,
І саламяныя дзверы
яму першы раз адчыніў.
Дайсі да рынка няпроста,
таму й мой стол небагаты,
Віном я частую гасця
нясмачным і стараватым.
Ды пажылога суседа
вітаць я магу цераз плот,
І мы віно дапіваем,
калі зойдзе ён у хату.

Каля 760

Два акалічнасныя вершы

(漫成二首)

I

Серабрыстае сонца зіхціць над пустэчай,
У вясны змрачнаватае сёння адценне,
Трыснягом парасло ўсё навокал на сушы,
Ад двара да двара ў вёсцы след чалавечы,
Я ўжо звыхся адзежу накідваць на плечы
І пацягваць віно раз за разам, няспынна,
Шмат хварэю, ды маю імпэт і натхненне.

II

Ля ракі, у нізіне, у поўным буянні вясна,
Ясны ранак ля дрэваў у квецені ззяе,
Уздымаю свой позірк і птушак убачыць хачу,
Павярнуўся: ці нехта мяне аклікае?
І, чытаючы, я сям і там прапускаю шмат слоў
Ды за келіхам келіх няспынна віно папіваю.
Мне пустэльнік з Эмэя¹ стаіць увесь час уваччу:
Ён сказаў, што лянота – мая уласціvasць такая.

761

¹ Гара ў правінцыі Сычуань.

Самотная хаціна

(一室)

Далёка ад радзімы
стаіць мая хаціна,
У небе свеціць сонца
над рэдкай баравінай.
І наганяе смутак
памежных флейтаў гранне,
Гляджу самотна: лодкі
плывуць уздоўж цясніны.
Край Ба і Шу¹ няродны,
і я так шмат хварэю,
Калі ж змагу вярнуцца
ў Цзінь Мунь, сваю айчыну?
Мне там так добра будзе,
як у сябе Ван Цаню –
Што каля горнай студні
след па сабе пакінуў².

761

¹ Царствы, якія ў першыя стагоддзі н. э. існавалі на тэрыторыі цяперашняй кітайскай правінцыі Сычуань.

² Ван Цань (177–212) – паэт і вучоны, які быў родам з тых самых мясцін, што і Ду Фу і, паводле некаторых сведчанняў, меў дом са студняй. З акна дома адкрываўся прыгожы краявід вакол гары Сянь.

Позні візит¹

(後遊)

Прыгадваю ля святыні
дарогі, якія схадзіў я,
Захоплены хвіляй, калі я
па мосце прайшоў ізноў.
Здаецца, майго вяртання
чакаюць і горы, і рэкі,
А радасць вербаў і кветак
без межаў і берагоў.
У полі чыста і светла,
і вэлюм туману тонкі,
Адценьць позняе сонца
лагодны колер пяскоў.
Яснее настрой журботы
вандроўніка памалу,
Ці недзе б лепшае месца
душы супакой знайшоў?

761

¹ Напісана пасля наведвання святыні Ва Ушанаванне Асветы ў Чэнду.

Службоўцу Хуа¹ ў падарунак

(贈花卿)

У Чэнду дзень пры дні
 струнных, трубных багацце гучанняў,
Разам з ветрам з ракі
 ці ў памкненні сягнуць за аблогі.
Тыя ноты, відаць,
 толькі ў Небе існуюць Высокім,
Колькі ўчуеш разоў
 іх між людю, на свеце звычайным?

¹ Хуа Цзіндын быў генералам, гарадскім губернатарам Чэнду.

***Чарговы раз развітваючыся з вяльможным
Янем на паштовай станцыі Фэнцзі:
чатыры штрафы¹***
(奉济驿重送严公四韵)

Пасля доўгага суправаджэння
у нас развітанне,
Каля Гор Зялёных раптам
пачуцці мяне ахапілі.

Калі ж зноўку з табой мы падымем
нашыя кубкі?
Толькі што ў начы пад поўняй
мы ехалі столькі міляў.

У мясціне кожнай усе шкадуюць,
што ты ўжо ад'ехаў,
Шанаваны быў ты ў справах
за кожным з тых трох уладцаў,

Калі я дадому вярнуся
у вёску сваю над ракою,
Буду жыць самотна ўсю рэшту
жыцця да апошняе хвілі.

762

¹ Верш напісаны пасля таго, як Ду Фу больш як сто міляў суправаджаў свайго начальніка і апекуна Яня Ву ў службовай паездцы.

З ВЕРШАЎ У ЖАНРЫ ЦЗЮЭЦЗЮЙ¹

(迟日江山丽...)

Пад сонцам маладым
прыгожыя рэкі і горы,
І дыхае вецер кветкамі
ды травамі здалёк.
Размякла гліна, і ластаўкі
гойсаюць у прасторы,
А качкі-мандарынкі
кладуцца ў цёплы пясок.

Каля 764

¹ Цзюэцзюй («абарваныя радкі») – жанр класічных пяці- або сяміслоўных вершаваных чатырохрадкоўяў.

(两个黄鹂鸣翠柳...)

Дзве івалгі чарнагаловыя
шчабечуць, дзе поўна вербаў-смарагдаў,
А чаплі белаю чародкаю
ў нябёсаў гошы блакіт паплылі.
З вакна я тысячагадовыя
снягі разглядаю Заходніх градаў.
Прычал убачыў з лодкаю,
што прыбыла з-за тысячаў лі.

Каля 764

(江碧鸟逾白...)

Блакiтная рака,
 трыумф птушынай белiзны,
Зялёная гара,
 успыхнуць кветкi ймкнуцца.
Заўважыў я: канец
 наблізiўся вясны,
Калi ж дазволюць мне
 да котлiшча вярнуцца?

Каля 764

Шукаючы кветкі, хаджу адзін уздоўж ракі (5)
(江畔独步寻花, 五)

На ўсход ад ракі ля манаха Хуана пагады
 святло вясны,
Дні светлыя, пяшчотныя пад лёгкім ветрыкам;
 раскрыліся перад вачыма
Ўсе кветкі персіка, ніхто не хоча
 іх прыўлашчыць:
Бардовыя ці агністыя – якія вам болей
 даспадобы яны?

Шукаючы кветкі, хаджу адзін уздоўж ракі (6)

(江畔独步寻花, 六)

Ля дома чацвёртай з цётак Хуан
дарожку кветкі абнялі,
І безліч сцяблінак і тут, і там
схіляецца ўжо да зямлі.
Гулліва гойсаюць матылькі:
не хочуць зусім расставацца,
А івалгі спраўна ў суладнасці
ужо свой спеў завялі.

Раптоўна натхняюся (3)

(漫兴, 三)

Мне добра вядома:

малую маю хаціну з саломы,

І ластаўкі часта сюды

лятуць з узбярэжжа ракі на плот.

Прынесены ў дзюбах глей,

трапляе ў мае цытры й кніжкі,

Хапаюць яны жамяру

і ў вантробы шукаюць мае ўваход.

Раптоўна натхняюся (7)

(漫兴, 七)

Сцяжынка з вербных каташкоў,
ляжыць зярнятак белы кілім,
Зялёнае покрыва лотасаў –
як высокі пагорак манет побач з ім.
Бамбуку парасткі пакуль яшчэ
вачам не адкрыліся людскім,
Заснула ля мацеры качаня
на ўзбярэжжы пясчаным, побач зусім.

**Спеў пра тое, як восеньскі вецер
разбурыў маю страху**
(茅屋为秋风所破歌)

У восьмы месяц восенню
дзьмуў вецер моцны такі,
Што трыснягу аж тры слаі
з маёй пазрываў страхі.
Буйныя сцёблы нёс віхор,
скідаў на бераг ракі,
Ў галлі высокіх дрэў яны
чапляліся за сукі;
Драбнейшыя ж падалі шматкі
на лужыны ды стаўкі.
Хлапцы з поўдня вёскі ўбачылі
маё, старога, бяссілле,
Ў ахапкі трыснёг збіраць пачалі
ў мяне пад носам нахабна
І бегчы адсюль хутчэй як мага
ў бамбук, далей у кусты.
Маё перасохла горла зусім –
услед я ім марна крычаў,
Вярнуўся ў дом, абапёрся на кій
і толькі ўздыхаў штохвілі.
Тут вецер аціх; і колер нябёс
чарнільным рабіцца пачаў,

Аблокі зацягвалі ўсё, і змрок
насоўваўся неаслабна.
На холадзе лён бялізны маёй
зусім як жалеззе стаў.
Мой сын малы спаў нядобра: ўвесь час
нагамі пасцель збіваў,
Наўкола ўсё мокрым было ад той,
што ўсцяж лілася, вады.
Дождж кожны струмень у бясконцы шнур
няспынна ператвараў.
Мой сон нетрывалы: ў сваім жыцці,
я смерці бачыў, разбой,
А як жа я сёння засну, калі
мяне мокры холад прабраў?
Ах, каб я меў дом вялікі і ў ім
на кожнага быў пакой
Вучонага свету – я іх бы ўсіх
з уцехай светлай такой
Сабраў бы ў тым доме ўтульным, які б
паўстаў непахіснай скалой.
Калі ж я наяве ўбачу яго?
То хай буду мерзнуць тады
Ў гаротных руінах – каб толькі яно
так сталася назаўжды.

Начныя думкі падчас падарожжа

(旅夜书怀)

Слабенькі брыз калыхае
на возеры траву,
Удалечы праступае
самотнае мачты абрыс.
Дрыготкім месяц святлом
разварушвае раку,
І на абшар неабсяжны
знічкі лятуць уніз.
Як сталася, што ў паэзіі
слава мая ўзышла?
І вось, адрынуты з службы
я, хворы ды стары
Які мой выгляд? – Нібы
няўседная чаіца-птах,
Што пырхае між зямлёю
і небам угары.

765 або 767

Гляджу на пустку

(野望)

Снег белы ў заходніх гарах,
тры гарнізонныя гарады¹.
Ракі чысты бераг з поўдня,
і мост Дзесяці Тысяч Лі.
Між мораў свет, пыл ваенны,
далёка мае ўсе браты,
Я лью ў адзіноцтве слёзы
на гэтым ускрайку зямлі.
На схіле дзён я часта
цярплю ад няўмольных хвароб.
Плаціць чым няма ўладцу:
ў пясок усе сілы сплылі.
Як еду конна прадмесцем,
удалеч, бывае, гляджу:
Ах, як жа кепска ўсе справы
ў людзей ісці пачалі!

¹ Маюцца на ўвазе ўмацаваныя гарады Сунчжоў, Вэйчжоў, Баўчжоў, якія былі фарпостам ханьскіх войскаў пры абароне іх ад нашэсця тыбетцаў.

Строфы пра раку Хуанхэ

(黄河二首)

I

На поўнач, на беразе Хуанхэ,
стаіць войска Хайсі¹,
Біццё барабанаў і зван званоў
пад скляпеннем нябёс.
Гігочуць коні ў рыштунку –
іх несканчоны шыхт,
Каб палічыць ху² пыхлівых,
ты рады не дасі.

¹ Войска варожага качаваго племені («татараў»).

² Словам «ху» (кит. 胡 – «барадатыя») звычайна называлі розныя чужынскія плямёны, найперш тыя, што жылі на поўнач ад Ханьскай дзяржавы. Тут, відаць, маюцца на ўвазе тыбетцы.

II

На захад, на беразе Хуанхэ,
 мой Шу¹ чакае напад:
Патрэбнае збожжа ваярам,
 ды з ураджаем нялад.
Хачу ўладару памагчы я
 прагнаць тья орды прэч;
За кнігу, за воз аддаў бы
 каштоўнасцяў я шмат.

¹ Гл. заўвагу да верша «Саламяная хаціна».

***Шмат хто прыходзіць да мяне і прыносіць
віна пасля таго, як я, п'яны, зваліўся з каня***
(醉为马坠 , 诸公携酒相看)

Я, Ду Фу, князеў госць стары,
віно дапіўшы дазвання,
Залатое кап'ё падхапіў
і спеў зацягнуў па п'яні;
Ускараскаўся на каня
прыпомніў жыцця світанне:
Як ляцела з-пад капытоў
каменне ў Цюйтана¹ адхланне.
Байдзічэня² брама была
вышэй ад ракі й аблокаў,
Я нагнуўся, ўніз праскакаў
шмат лі паўз умацаванні,
Што міналі белаі стралой,
калі адпускаў я лейцы,
Да плато на ўсходзе ля скал –
мінулых нябёс пасланьня.

¹ Самая вузкая з трох знакамітых цяснін на рацэ Янцзы.

² Палац Белага Імператара.

Пасяленні, пашы ўздоўж рэк
мільгалі перад вачамі
Хоць абвіслі пуга й аброць,
на шлях я трапіў ружовы,
Безліч людю ўразіў стары
ссівельмі валасамі:
Я ж засвоіў добра язду
й стральбу ў маладосці ранняй.
Ці ж я думаў, калі ў грудзях
агонь быў, звінелі падковы,
Што мой конь, пад нефрыту пах,
ад поту ажно ўвесь пунсовы,
Раптам спыніцца на скаку,
мяне скіне й боль мне прычыніць?
Ад раскошы да сораму крок –
закон у жыцця адмысловы.
Я цяпер на падушках ляжу,
і дзе ад журбы падзецца?
І жыцця падупалы мой век
гняце мяне дадаткова.
Вось, ты ў госці ідзеш да мяне –
адразу я твар хаваю,
Ўстану з кіем ажынавым я,
слуга памагчы гатовы,
Пэўна ж, мне паспрыяеш ты
адолець звліны лёсу,

Разам мы пасмяёмся ўсмак,
як толькі скончым размовы.
Тут жа выпіўкі й мяса гара
зноў перад намі паўстане,
Потым гранне пачуецца струн
і дудкі гук трысняговай.
У бок захаду разам зірнём:
нядоўга нам засталася,
І мы будзем галёкаць, крычаць,
і кубкі поўніць нанова,
Не забыў ты Сі Кана¹: любіў
ён гэткае й быў пакараны?
То навошта ты коней так гнаў,
казаў мне ў падтрымку словы?

Каля 766

¹ Кітайскі паэт і філосаф, які жыў у III ст. н. э., напісаў цыкл одаў «Сытнае жыццё»; быў пакараны смерцю за крытыку кіроўнага клану Сыма.

Веснавою ноччу радуся дажджу

(春夜喜雨)

Пару сваю ведае

дождж, ліючы,

Калі ажывае ўсё

цёплай вясной.

За ветрам ён крадзецца

ціха ўначы

І дзеліцца вільгаццю

ў цішы глухой.

Над дзікаю сцежкаю

змрочнасць аблок,

Святло зырка бліскае

ў лодцы рачной.

На золку ад вільгаці

рдзее Чэнду

Ўвесь цешыцца

кветкаваю пекнатой.

Балада пра стары кіпарыс

(古柏行)

Каля храма Кунмін¹
 векавечны стаіць кіпарыс –
Ствол як з бронзы,
 як з каменю ўсе карані.
Студзяць ліўні кару,
 у абхоп аж на сорок людзей,
Чарната да нябёс,
 на дзве тысячы чы² вышыні.
Валадар і міністр³
 сустракаліся там так даўно,
А вось згадкі пра дрэва
 даходзяць з вякоў глыбіні,

¹ Маецца на ўвазе храм у Чэнду, пабудаваны ў гонар палітычнага дзеяча, палкаводца, пісьменніка і інжынера Чжугэ Ляна, які жыў у канцы II і ў першай палове III ст. н. э.

² Кітайская мера даўжыні: у эпоху Тан адзін чы мог быць роўны ад 0,25 да 0,3 м.

³ Маюцца на ўвазе Лю Бан, першы імператар імперыі Хань, і Чжугэ Лян, які служыў у яго.

Ад цясніны У-ся

хмаркі з параю побач плывуць,
Поўні ўсход, і ў гарах
сцюжа ўсё выглядае бялей.

Помню: колісь вілася дарога
ўкруг альтанкі на ўсход Цзінь-ракі.

Вайскавод і ўладар –
манастыр жа далёкі такі.

І галіны, і ствол
па-над роўняддзю, помнай здавён.

Шматкалёрных выяў
за акном schoў існуе вякі.

Хоць асобна стаіць,
не парушыш карэння яго,

Ў хмары толькі глядзіць,
што з сабою вятроў шмат нясуць,

Удалося яму
выжыць з духаў падтрымкай, багоў,

І яны, і Тварэнне –
ягонае моцы бацькі.

Каб абрынуўся гмах,
трэснуць бэлькі павінны й слупкі,

На той грукат пагляд
незлічоныя ўздымуць быкі.

Сэнс ягоны схаваны,
а ўсё-ткі здзіўляецца свет:

Бо, каб ссекчы яго,
ці знойдзецца смелы які?
Цвыркуноў, мурашоў
нашэсця не ўнікнуць, ані,
Для тэрмітаў жыллом
і галінкі паробяцца, й ствол,
Ваш, аскеты й паны,
гнеў праўдзівы ў сваёй чысціні:
Цвёрдасць дрэва ды моц –
як знайсці ў тым слабыя бакі?

Каля 766

Караскаючыся ўгору

(登高)

Імклівы вецер, высокае неба,
у крыках малпаў – жаль,
Самотны востраў, пясок найчысцейшы,
злятаюць птушкі зноў.
Спадае лісце паўсюдна дадолу
і ціха шамаціць,
Няспынны гоман Янцзы неабсяжнай,
яе няўрымсных хваль.
Шмат тысяч лі да радзімы далёкай,
ахоплены тугой,
Я мушу, хворы здавён, узбірацца
ўгару, на перавал.
Ад цяжкай долі, няшчасцяў няспынных
на скронях сівізна,
Лядашчым стаўшы, з віном мутнаватым
больш не ўздыму бакал.

Каля 766

Заглыбіўшыся ў думкі

(漫成)

Месяц побач лагодна
адбіваецца ў ціхай рацэ,
Час прыйшоў трэцяй варты¹,
святло ад ліхтарні ўбаку.
Чаплі мірна заснулі,
скруціўшыся там, на пяску,
Чую: скокнула рыба
і зноўку нырнула ў раку.

766

¹ Уначы варта мянялася пяць разоў – г. зн. тут маецца на ўвазе час каля паўночы.

Асеннія роздумы (1)

(秋兴八首, 一)

Расінкі, як яшма, змушаюць
завянуць дрэвы ў кляновым гаі,
Ў цясніне Усян, і гарах Ушаня
паветра скрухаю патыхае.
Ўскіпаюць рачныя хвалі:
валы іх сягаюць да неба,
Над цвердзю вятрыска й хмары,
і цемрадзь змрочную наганяе.
Кусты хрызантэм расцвітаюць
другі раз, і дзён іншых слёзы.
Прывязаны човен самотны,
у сэрцы родны сад узнікае¹,
Апратку зімовую ўсюды
выкройваюць, мераюць спраўна,
Уверсе цвердзь Белага Ўладцы²,
каменняў грукат вечар гукае.

766

¹ Маецца на ўвазе родны кут паэта.

² Белы Уладца – правадыр Захаду, адзін з пяці Сусветных Уладцаў. Яго цвярдзіня, якая тут згадваецца, мела назву Байдзічэн.

Асеннія роздумы (2)

(秋兴八首, 二)

Самотная цвердзь Куйчжоў¹,
заходзіць сонца наўскос,
Гляджу на Вялікі Воз,
а ўдалечы – бляск сталіцы,
Пачуўшы гібонаў крык,
пры трэцім плачу і я².
Плыт восьмае поўні, дзе ж
мене, пасланцу, прытуліцца?³

¹ Невялікі ўмацаваны горад у верхнім цячэнні ракі Янцзы, дзе аўтар пражыў каля двух гадоў.

² Намёк на сюжэт са старажытнай кітайскай «Кнігі пра ваду», паводле якога самотны вандроўнік плача, пачуўшы трэці крык малпаў.

³ Намёк на сюжэты старадаўніх апавяданняў. Паводле аднаго з іх самотны чалавек, які жыў на беразе мора, падчас восьмай поўні выправіўся ў дарогу на пляце і, урэшце, даплыў да Нябеснай Ракі (Птушынай Дарогі). Паводле другога, Чжан Цянь, пасланец імператара Удзі, паплыў на пляце ўверх па рацэ Хуанхэ і таксама дабраўся да Нябеснай Ракі.

Ў пакоях тых распісных
 курульніц не бачыць мне¹,
Бляск вежы, чаротавы гук²
 нібыта хочуць стаіцца.
Я ж бачыў гліцыніі й плюшч
 пад поўняй між камянёў,
Цяпер жа пад ёю трыснёг,
 а побач міскант свіціцца.

766

¹ Маецца на ўвазе тое, што паэт больш не трапіць у аздабленыя партрэтамі «вялікіх і мудрых» чан-аньскія імператарскія пакоі, дзе ён раней не раз дзяжурыв, седзячы побач з курыльніцамі.

² Вартаўнікі падавалі адзін аднаму гукі з дапамогаю дудак, вырабленых з чарацінак.

Асеннія роздумы (3)

(秋兴八首, 三)

На досвітку мірна глядзяцца
 сотні дамоў цвярдыні,
І я на сярэдзіне ўзвышша
 ў вежы высокай днюю,
Дзве ночы рыбацкія лодкі
 рушаць уніз ракою.
А ластавак жвавых чароды
 любяць пару такую.
Былі ж Куан Хэна парады
 добра людзям вядомы,
Усе працавітасць Лю Сяна
 бачылі немалую¹.
Кар'ерай калегі з вучобы
 цешацца неблагою:
Ў Уліне² ў іх футры, а коні
 ладную маюць збрую.

766

¹ Куан Хэна і Лю Сяна – вядомыя вучоныя, якія жылі ў І ст. да н. э. і, дзякуючы сваёй дзяржаўніцкай працы, даслужыліся да высокіх службовых пасадаў.

² У той час Улін, прыгарад сталіцы, лічыўся месцам раскошы.

Асеннія роздумы (4)

(秋兴八首, 四)

Чуў я не раз, што ўсё ў Чан-ані
падобна так да шахматнай гульні:
На сто гадоў падзей хапіла б,
адолець немагчыма засмучэнне,
Палацы ўладароў займелі
ужо гаспадароў не тых, а новых.
Цывільныя, вайскоўцы носяць
апратку, шапкі, ды не тыя ўсе ані.
На поўнач проста за гарамі
чуваць гучанне гонгаў, барабанаў,
На захад калясніцы мчацца:
у іх там дошкі з пёрамі¹, зірні.
У восеньскай вадзе халоднай
драконы пахаваліся і рыбы²,
Пра родны край трывожаць думкі
мяне да сэрца самай глыбіні.

766

¹ У сярэднявечным Кітаі тэрміновыя пасланні клаліся ў дошчачкі, у якія былі ўваткнутыя птушыныя пёры. Тут гаворка ідзе пра тое, што наступ акупантаў чакаецца неўзабаве і з розных бакоў.

² Паводле кітайскіх вераванняў, увосень водныя драконы апускаюцца на дно і сыходзяць у спячку; дракон таксама з'яўляецца сімвалам вяльможы ці нават імператара.

Асенія роздумы (5)

(秋兴八首, 五)

Паўднёвая добра гара
праглядаецца з брамы Пэнляя¹,
Сцябло залатое Чэнлу,
што нябесныя росы збірае²,
На захадзе – Яшмавы стаў³:
туды Маці-царыца⁴ сыходзіць.
Заставу Усходнюю Хань
смуга бэзавая запаўняе⁵.

¹ Палац Пэнлай, частка Дамінгуна, комплексу палацаў Ханьскай дынастыі; атрымаў сваю назву паводле назвы выспы, на якой, паводле паданняў, жылі багі. Назву Пэнлай мела таксама казачная краіна («Чароўная гара») на самым усходзе Усходняга мора.

² Маецца на ўвазе ўзведзеная на загад імператара Удзі медная статуя, якая трымае ў руцэ вялікі спод Чэнлу. У гэты спод павінна збірацца раса, з якой будзе гатавацца эліксір неўміручасці.

³ Так называўся басейн у двары тагачаснага імператарскага палаца.

⁴ Маецца на ўвазе легендарная Маці Царыца Захаду.

⁵ Праз Усходнюю заставу некалі прайшоў Лаў Цзы, пачынальнік навукі даасізму і легендарны заснавальнік дынастыі Тан. Праз Усходнюю заставу некалі прайшоў Лаў Цзы, пачынальнік навукі даасізму і легендарны заснавальнік

Хмар менш, фазановых хвастоў
пара веер над тронам змыкае,
Уладцы вось твар, пад святлом
сонца – скура дракона жывая.
Ляжу ля ракі, мяне страх –
што ўжо год звечарэў – прабірае,
Я ж колісь чакаў, як мяне
лазуровы ланцуг павітае¹.

766

дынастыі Тан. Яго, як асобу неўміручую («ніці»), суправаджала воблачка (смуга) бэзавага колеру. Вартаўнік заставаы, убачыўшы воблачка, кінуўся вітаць госця, які падараваў яму сваю славутую кнігу «Даў Дэ Цзін».

¹ Маецца на ўвазе тое, што некалі, падчас службы пры двары імператара, паэт разам з іншымі службоўцамі стаяў, чакаючы ўваходу ў палацавы квартал перад брамай, палавінкі якой як бы былі злучаныя ланцугом, намаляваным на ёй лазурным колерам.

Асеннія роздумы (6)

(秋兴八首, 六)

Ад вусця Цзюйтан-цясніны¹
да Звілістае ракі
Бясконца далёка; вецер
з імглою лучыць восень,
І велічы дух сыходзіць
ад Хуаэйскай вежы².
Парк, лотасамі парослы:
ў яго ўвайшоў сум такі,
Фіранкі ў пярлінах, аздобы
слупоў, шмат жоўтых чапляў,
Ад лейцаў з парчы, мачтаў з косці
мкнуць чайкі ва ўсе бакі.
Зірну туды – і па месцы
гулянак жаль бязмежны,
Па цэнтры Ціньскай дзяржавы,
царах, што сышлі ў вякі³.

766

¹ Цзюйтан («Страх за Спінаю») – цясніна, цераз якую прабіваецца рака Янцзы; адметная сваёй некранутай прыгажосцю.

² Вежа Хуаэ («Венчык Кветкі») – адна з вежаў імператарскага палаца, абнесена высокім парапетам.

³ Мясціны вакол Чан-ані, сталіцы імперыі ў часы Ду Фу, яшчэ ў глыбокай старажытнасці стваралі ядро кітайскіх дзяржаў.

Асеннія роздумы (7)

(秋兴八首, 七)

Возера Кунмінчы¹ –

ханьскай эпохі здзяйсненне; глядзі:

Проста ўваччу стаяць

войскаў шыхты ды штандары Удзі,

Месяц у пуштаце,

ткалля і прадзіва ў ейных руках².

З каменю кіт³, луска,

панцыр – іх зрушвае вецер асенні,

¹ Штучнае возера Кунмінчы ў наваколлі сталіцы было створана на загад імператара Удзі, які жыў у II–I стст. да н. э. і быў вядомы сваімі вялікімі тэрытарыяльнымі заваёвамі. Ва ўсім гэтым вершы відзежы далёкага мінулага пераплятаюцца з рэальнымі вобразамі, якія існуюць на вачах у аўтара.

² Намёк на старадаўнюю легенду, паводле якой зорка з сузор'я Ліры Ткалля, дачка Нябеснага Уладцы, няспынна ткала ў нябёсах воблачную парчу. Са сваім каханым Пастухом (зорка з сузор'я Арда) яна магла сустракацца толькі раз на год, у сёмы дзень сёмага месяца поўні: тады яны абое перапраўляліся цераз Нябесную Раку (Млечны Шлях), што раздзяляла іх.

³ У старажытнасці пасярэдзіне возера Кунмінчы быў узвезены каменны кіт, які падчас навальніц і дажджоў моцна роў. У часы Ду Фу яго ўжо не існавала.

Рыс вадзяны між хваль,
воблака чорнае, у глыбіні,
Пурпур пылку, ўжо дзень
лотасаў чашы расой астудзіў.
Цвердзь на ўскрайку нябёс:
толькі Дарога Птушыная там.
Мноства азёр і рэк,
старац-рыбак¹ лёс самотны сустрэне.

766

¹ Асобу мудрага ў сваёй прастаце старца-рыбака – вобраз, запазычаны ў паэта Цюю Юаня (жыў у IV–III стст. да н. э.), лірычны герой параўноўвае з сабою.

***Ноч у павільёне*¹**

(闇夜)

Год сыходзіць, і інь ды ян
 спяшаюцца дні скараціць,
У нябёсах мароз і снег
 начы даюць праясненне,
Пятай варты² ражкі й барабан
 выказваюць сілу ды жаль,
Тры цясніны: з Нябеснай Ракі³
 ўзнікаюць дрыготкія цені.
Крыкі з тысяч дамоў чуваць –
 вайны клекатанню ў адказ,
Дрывасекаў і рыбакоў,
 бы ў варвараў песняпенні,
Вось, палеглі ў жоўтай гразі
 Дракон-У-Сне, Конь-На-Скаку⁴,
А чаканне звонку навін –
 дарэмнае засмучэнне.

766

¹ Так называўся пакой, у якім Ду Фу жыў падчас свайго знаходжання ў Куйчжоў.

² Пятая варта несла дзяжурства на самым досвітку.

³ Млечны шлях.

⁴ Мянуську Дракон-У-Сне меў дзяржаўны дзеяч, ваенны стратэг і паэт канца II – пачатку III ст. Чжугэ Лян; Канём-На-Скаку называлі Гунсунь Шу, «белага імператара» і палкаводца з дынастыі Сінь (пачатак I ст.).

Сутонне
(日暮)

Вятры мацнеюць,
 як сутонець пачынае,
Ўгары вароны
 натапырваюць хвасты,
Ружовых хмарак
 яны ў небе не чапляюць,
Ды воды
 срэбныя ўздываюць хвалі,
Кабеты з вёскі Цян
 гавораць і рыдаюць,
Хлапчына з вёскі Ху
 пяе да хрыпаты,
Каня другога генералу
 ўжо сядлаюць,
З інкруставанай дзідай
 рушыць ён у далі.

767

Самотная дзікая гусь

(孤雁)

Самотная дзікая гусь
 не можа ні піць, ні есці,
Згубіўшы свой родны гурт,
 то ўгору ляціць, то ўніз,
Хто ўспомніць пра гэты цень,
 што беспрытульна лунае
Пад параванам аблок,
 які над зямлёй навіс?
Глядзіць птушка ўдалячынь
 і нешта бачыць, здаецца,
І чуе нібыта ўсё
 ў журбоце сваёй яна,
Але качак дзікі збой
 з'яўляецца – й заглушае
Птушыны трывожны крык
 бязладная гамана.

Узышоўшы на вежу ў Юэяне¹

(登岳阳楼)

Пра возера, воды Дунтына
чутно было з даўніх часоў,
Цяпер я, ўзышоўшы, на вежы
у Юэяне стаю,
Мяжа У і Чу падзяліла
на поўдзень цяпер і на ўсход,
І ўдзень тут і ўночы няспынна
нябёсы з зямлёю пывуць.
Пра родных, сябрыну вестак
няма ўжо каторы год,
Стары ды нямоглы, я маю
адно толькі лодку сваю,
Адны баявыя коні
на поўнач ад горнай грады²,
Тулюся я да парэнчаў,
і слёзы з вачэй бягуць.

Каля 768

¹ Горад Юэян стаіць на берагах возера Дунтын (цяпер – правінцыя Хунань).

² На поўнач ад горнай грады тады ішла вайна з тыбецкім войскам.

У Цзяннані¹ сустрэўся з Лі Гуйнянем²
(江南逢李龟年)

Нас разам прымалі ў палацах Цівана³,
Я чуў вас нярэдка ў пакоях Цуй Дзі⁴.
Цяпер жа Цзяннань проста ўвесь расквітнеў,
Ды просты народ ці пачуе ваш спеў?

770

¹ Рэгіён на поўдні Кітая (цяпер – правінцыя Хунань).

² Вядомы ў той час прыдворны спявак.

³ Вяльможа-мецэнат, брат імператара Сюаньцзуна.

⁴ Уплывовы саноўнік, які ў час напісання верша ўжо трапіў у апалу.

Напісана ў лодцы падчас Халоднага Посту¹

(小寒食舟中作)

У дзень посту я ўранні спрабую напіцца
яшчэ пры ежы халоднай,
Абапёрся на банку, у шапцы з фазана²,
у змучанасці журботнай.
Веснавая вада, і плыве, і плыве мая лодка,
нібы па аблоках густых,
Я зусім пастарэў, бачу кветкі, нібыта ў тумане,
і гэтай парою пагоднай.
Ветразь лена абвіс у мяне, і лунаюць, лунаюць
вакол матылькі свабодна,
Бачу: светла ўзмывае ў нябёсы нямала
чародак кірляў заўсёдных.
Плоймы белых аблокаў, пагоркаў зялёных
наўкол на шмат тысячаў лі,
Ў бок Чан-ані на поўнач адно скіраваны
мой позірк бязмежна гаротны.

[770]

¹ Маюцца на ўвазе тры дні ў красавіку, калі ў Кітаі забаранялася распальваць агонь і есці гарачыя стравы. Твор напісаны ў апошні з гэтых дзён.

² Такія шапкі насілі пустэльнікі.

ЗМЕСТ

Малюючы ястраба	5
Спеў баявых калясніц	6
Спеў на п'яную галаву.....	8
Уздыхі асенняга дажджу (1)	11
Уздыхі асенняга дажджу (2)	12
Уздыхі асенняга дажджу (3)	13
Гляджу на снег.....	14
Месячная ноч	15
Увесну гляджу ўдалеч	16
У келлі манаха Цзання ў манастыры святыні Даюнь (1)	17
У келлі манаха Цзання ў манастыры святыні Даюнь (2)	19
У келлі манаха Цзання ў манастыры святыні Даюнь (3)	21
У келлі манаха Цзання ў манастыры святыні Даюнь (4)	23
Вёска Цянь (1).....	25
Вёска Цянь (2).....	27
Вёска Цянь (3).....	28
Веснавая ноч у канцылярыі імператара	30
Звілістая рака (1).....	31
Звілістая рака (2).....	32
Атрымаўшы вестачку пра малодшага брата.....	33

Службовец у вёсцы Шыхаў.....	34
Прысвячаю Вэю, які адышоў ад спраў.....	36
Начую ў келлі манаха Цзання	39
Развітваючыся з манахам Цзанем.....	40
Здыманне кратаў.....	43
Прыгожая жанчына.....	44
Думаючы пра Лі Бо на ўскрайку нябёсаў	47
Асвяжальны дождж	48
Уначы пад месяцам думаючы пра сваіх братоў.....	49
Прыйшоў госьць.....	50
Два акалічнасныя вершы	51
Самотная хаціна	52
Позні візіт	53
Службоўцу Хуа ў падарунак.....	54
Чарговы раз развітваючыся з вяльможным Янем на паштовай станцыі Фэнцзі: чатыры страфы.....	55

З ВЕРШАЎ У ЖАНРЫ ЦЗЮЭЦЗЮЙ

*** (Пад сонцам маладым прыгожыя рэкі і горы...).....	56
*** (Дзве івалгі чарнагаловыя...).....	57
*** (Блакітная рака, трыумф птушынай белізны...).....	58
Шукаючы кветкі, хаджу адзін уздоўж ракі (5).....	59
Шукаючы кветкі, хаджу адзін уздоўж ракі (6).....	60
Раптоўна натхняюся (3).....	61
Раптоўна натхняюся (7).....	62

Спеў пра тое, як восеньскі вецер разбурьў маю страху.....	63
Начныя думкі падчас падарожжа	65
Гляджу на пустку	66
Строфы пра раку Хуанхэ.....	67
Шмат хто прыходзіць да мяне і прыносіць віна пасля таго, як я, п'яны, зваліўся з каня.....	69
Веснавою ноччу радуся дажджу.....	72
Балада пра стары кіпарыс	73
Караскаючыся ўгору.....	76
Заглыбіўшыся ў думкі	77
Асеннія роздумы (1)	78
Асеннія роздумы (2)	79
Асеннія роздумы (3)	81
Асеннія роздумы (4)	82
Асеннія роздумы (5)	83
Асеннія роздумы (6)	85
Асеннія роздумы (7)	86
Асеннія роздумы (8)	88
Ноч у павільёне.....	89
Сутонне	90
Самотная дзікая гусь.....	91
Узьшоўшы на вежу ў Юэяне.....	92
У Цзяннані сустраўся з Лі Гуйнянем	93
Напісана ў лодцы падчас Халоднага Посту.....	94

У серыі «Паэты планеты», акрамя выбранай лірыкі Ду Фу,
таксама ёсць у продажы зборнікі такіх паэтаў, як:

Сапфо	Хаім Нахман Бялік
Франчэска Петрарка	Баляслаў Лесьмян
П'ер дэ Рансар	Шандар Петэфі
Ўільям Шэкспір	Міхай Эмінэску
Ёган Вольфганг Гётэ	Ўільям Батлер Ейтс
Габрыэла Містраль	Эмілі Дыкінсан
Умар Хаям	Алесь Разанаў
Шарль Бадлер	Мацуа Басё
Райнэр Марыя Рыльке	Сяргій Жадан
Фрыдрых Гельдэрлін	Геарг Траклъ
Генрых Гайнэ	Рабіндранат Тагор
Гіём Апалінэр	Сэсар Вальеха
Эдгар По	Сігб'ёрн Обстфельдэр
Федэрыка Гарсія Лорка	Нікалоз Бараташвілі
Джон Кітс	Томас Стэрнз Эльёт
Рыгор Барадулін	Фрыдрых Шылер
Дзімча Дэблянаў	Умбэрта Саба
Гай Валерыі Катуд	Арцюр Рэмбо
Яраслаў Вырхліцкі	Візма Бэлшавіца
Ян Каханоўскі	Марк Валерыі Марцыяла
Катры Вала	Адам Міцкевіч
Канстандзінас Кавафіс	Ўолт Ўітмэн
Барыс Пастарнак	Бгартрыгары
Аляксандр Чакс	Мікола Зэраў
Хуан Рамон Хіменэс	Юсцінас Марцінкявічус
Юлі Таўбін	Эдыт Сёдэргран

Па пытаннях набыцця кніг
серыі «Паэты планеты» звяртайцеся:
paety.planety@gmail.com
Тэл./факс (17) 221.48.71,
маб. (29) 623.35.65.

Ду, Ф.

Д79 Выбраная лірыка / Ду Фу; з кітайскай, пер. Лявона Баршчэўскага. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2019. — 100 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0044-5.

Ду Фу (712–770) – выбітны кітайскі паэт часоў Танскай дынастыі, якога, побач з Лі Баем (Лі Бо), часта называюць адным з найвялікшых кітайскіх паэтаў усіх часоў. Ягоная творчасць, будучы напачатку мала вядомай іншым сучасным яму аўтарам, урэшце зрабіла вельмі вялікі ўплыў на кітайскую і японскую літаратуры. Праз шматлікія стагоддзі да нас дайшлі больш за паўтары тысячы яго вершаў.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

ББК 84(6Кит)-5

УДК 821.581-1

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Ду Фу

ВЫБРАНАЯ ЛІРЫКА

Дызайн Марціна Русеўскага.

Адкасны за выпуск Зміцер Колас.

Падпісана ў друк 26.01.2019. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,87. Ум. друк. арк. 3,13.

Наклад 250 асобнікаў.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.